

11.9.2015

Dnro 605/2/14

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Mikko Sarja

YLEISEN EDUNVALVOJAN OLISI TULLUT KUULLA PÄÄMIESTÄÄN ENNEN TÄMÄN KODIN SUURSIIVOUSTA

1

ASIA

Eräessä lehdessä kerrottiin edunvalvonnassa olevasta päämiehestä, jonka asunnon hänen edunvalvojansa oli määrännyt siivottavaksi. Yhtäältä kirjoituksessa tuotiin esiin, että päämies oli ollut ”kova hamstraamaan”, minkä johdosta päämiehen koti oli ”täytynyt tavararöykkiöistä”. Myös se tuotiin esiin, että siivous oli toimitettu palotarkastuksen perusteella. Toisaalta kirjoituksessa kuitenkin annettiin ymmärtää, että menettelyyn olisi liittynyt monia epäkohtia, kuten että siivouksen jäljiltä asunnosta olisi kadonnut sekä rahallista että tunnearvoa omaavia tavaroita, edunvalvoja ei ollut käynyt asunnossa ennen sen siivoamista eikä siivouksen suorittanutta yrittäjää ollut valvottu.

2

ASIAN TUTKITTAVAKSI OTTAMINEN JA SELVITTÄMINEN

2.1

Selvittämisen kohdentaminen

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 4 §:n nojalla otin asian tutkittavakseni omasta aloitteesta ja pyysin maistraattia hankkimaan asianomaiselta yleiseltä edunvalvojalta selvityksen. Lisäksi pyysin maistraattia antamaan oman lausuntonsa. Huomiota tuli kiinnittää erityisesti seuraaviin seikkoihin:

1. Mihin päämiehen asunnon siivoamisen/tyhjentämisen tarpeellisuus oli perustunut?
2. Oliko yleinen edunvalvoja kuullut päämiestä ennen siivoukseen/tyhjentämiseen ryhtymistä? Jos ei ollut, mihin konkreettisiin seikkoihin tämä oli perustunut? Jos päämiehen kuulemista ei jostakin syystä ollut pidetty mahdollisena, oliko edunvalvojan tiedossa ollut sellaisia päämiehen läheisiä, joiden kanssa asiasta olisi ollut mahdollista keskustella? Jos heitä oli ollut tiedossa, oliko edunvalvoja ollut heihin yhteydessä? Jos hän ei ollut ollut yhteydessä tiedossaan mahdollisesti olleisiin läheisiin, mihin tämä oli perustunut?
3. Oliko edunvalvojalla entuudestaan käsitystä asunnossa olleen irtaimen laadusta? Oliko edunvalvoja käynyt tarkastamassa asunnon ennen sen siivousta/tyhjentämistä tai ollut valvomassa siivoustyön toimittamista? Jos ei ollut, mihin tämä oli perustunut? Miten siivoustyötä oli valvottu? Millä tavoin päämiehen edun toteutuminen oli varmistettu siivoustyön yhteydessä?

2.2

Saatu selvitys

Yleinen edunvalvoja antoi maistraatille 28.2.2014 päivätyn selvityksen ja lisätietoja sähköpostitse 1.4.2014. Lisäksi yleinen edunvalvoja ja hänen esimiehensä olivat jo aiemmin 27.1. ja 6.2.2014 antaneet maistraatille sen aloitteesta selvitystä tapahtumista.

Maistraatti on 4.4.2014 antanut asiassa minulle lausunnon (asianumero 504/2014), jonka valmistelussa on edellä todetun aineiston lisäksi käytetty edunvalvojan toiminnan valvonnan aikana kertynyttä aineistoa.

Yleinen edunvalvoja on vielä toimittanut tänne jäljennökset päämiehen asuntoa koskeneen palotarkastuksen pöytäkirjoista.

2.3

Selvitysten keskeinen sisältö

2.3.1

Yleisen edunvalvojan selvitys

Yleisen edunvalvojan mukaan hänen näkemyksensä asunnon tilasta oli perustunut edunvalvojan määräämistä varten laadittuun lääkärinlausuntoon sekä siivoojan asunnolta ottamiin valokuviin. Asuntoa oli siivottu kahdeksana päivänä. Edunvalvoja oli käynyt asunnolla vasta siivouksen jälkeen.

Yleinen edunvalvoja oli määritellyt siivousta koskeneen toimeksiannon siten, että päämies saattaa palata kotiin asumaan ja siivous on ehto kotiutumiselle. Oli myös mahdollista, ettei päämies enää kotihoidon turvin pärjää kotonaan mutta haluaa kuitenkin käydä siellä. Siivooja oli edunvalvojan käsityksen mukaan ymmärtänyt toimeksiannon sisällön. Toisin sanoen mihinkään, mikä jollain tavalla viittasi henkilökohtaiseen tai yksityiseen, ei ollut koskettu. Edunvalvoja on selvityksessään myös kuvaillut lähemmin asunnon kuntoa.

Siivousta ei ollut valvottu muutoin kuin siivoojan toimittamien tietojen välityksellä, koska yleinen edunvalvoja oli katsonut voivansa luottaa siivoojan ammattitaitoon. Yleinen edunvalvoja ei kertomansa mukaan käytä sellaista siivousyrittäjää, jonka kohdalla olisi syytä epäillä, että toimintaa pitäisi valvoa.

Siivouksen jälkeen päämiehen läheinen oli ottanut yhteyttä edunvalvontatoimistoon, jolloin yleinen edunvalvoja oli pyytänyt asunnon siivoojaa selostamaan suursiivouksen yhteydessä tekemiään toimenpiteitä. Asiaa oli käyty läpi tapaamisessa päämiehen läheisten kanssa. Siivoojan sähköpostitse toimittama ilmoitus oli ollut seuraavansisältöinen:

"Huoneistosta on viety kaatopaikalle - - - Ko. tavarat oli pakko heittää pois, koska - - -"

Yleinen edunvalvoja on kertonut löytäneensä asunnolta avaamattomia ruokailuvälinepakkauksia ja pahvipakkauksissa olleita kattiloita ja paistinpannuja. Vaatekomerossa oli puolestaan ollut liinavaatteita.

Perusteina sille, miksi edunvalvoja ei ollut ottanut yhteyttä päämieheensä eikä tämän omaiseen ennen asunnon siivousta, olivat asunnosta otetut valokuvat ja lääkärinlausunto. Jos kyseessä olisi ollut asunnon tyhjennys, edunvalvoja ei olisi koskaan tehnyt toimenpidettä kuulematta päämiestä tai hänen omaistaan, mikäli päämies ei kykene ilmaisemaan mielipidettään. Yleisen edunvalvojan mukaan toimenpiteen taustalla oli ajatus siitä, että asunto

saataisiin sellaiseen kuntoon, että päämies voisi halutessaan käydä kotonaan ja ehkä viettää siellä aikaansa. Siivoaminen oli ollut välttämätön toimenpide, mistä päämiehen läheinenkin lienee samaa mieltä.

Päämiehen läheisen läsnä olosta asuntoa siivottaessa edunvalvoja on todennut, että vaikka päämies on uskonut asuntonsa avaimet kyseiselle henkilölle sekä nimennyt hänet omaisekseen potilasasiakirjoissa, herää kysymys, missä määrin läheisen läsnäolo voisi loukata päämiehen yksityisyyttä. Vaikka kyseessä on läheinen ihminen, ei aina ole itsestään selvää, haluaako päämies, että läheinenkään henkilö tutkisi yksityiskohtaisesti hänen irtaimistoaan.

Päämiehen ymmärryskyvyn osalta edunvalvoja on tuonut esiin esimerkkejä tilanteista, joissa hän oli tiedustellut päämiehensä kantaa niihin saamatta kuitenkaan yksiselitteistä vastausta. Päämiehen läheinen puolestaan on todennut edunvalvojalle, että päämiehen tahdonmuodostuksesta ei aina voi saada riittävää varmuutta.

2.3.2

Maistraatin lausunto

Asunnon siivoamisen tarpeellisuudesta maistraatti on todennut, että edunvalvojan määräämisasian valmistelun aikana heinäkuussa 2013 tilanne oli ollut lääkärinlausunnon mukaan se, että päämiehen asunnon siivoaminen oli ollut osaltaan edellytys päämiehen kotiuttamiselle sairaalasta. Lausunnossa mainitaan myös, että asunnossa tehdyn palotarkastuksen perusteella siivous tuli järjestää. Edunvalvoja oli tehnyt päätöksensä asunnon siivouttamisesta lääkärinlausunnon sekä siivoajan asunnosta ottamien valokuvien perusteella. Maistraatti on pitänyt selvänä, että päämiehen etu oli päätöksentekohetkellä edunvalvojan käytettävissä olleen informaation perusteella objektiivisesti arvioiden edellyttäneet asunnon perusteellisen siivouksen järjestämistä.

Päämiehen kuulemisesta ja yhteydenpidosta päämiehen läheisiin maistraatti on todennut muun muassa seuraavan. Holhoustoimilain 43 §:ssä säädetään edunvalvojan velvollisuudesta kuulla päämiestä. Edunvalvoja ei ollut tiedustellut päämiehen mielipidettä siivouksesta ennen sen järjestämistä. Edunvalvojan mukaan syynä olivat olleet asunnosta otetut valokuvat ja lääkärinlausunto. Edunvalvoja on tehnyt eron asunnon siivoamisen ja tyhjentämisen välille. Tyhjentämistä hän ei olisi tehnyt kuulematta päämiestä tai tämän omaista, jos päämies ei kykene ilmaisemaan mielipidettään. Edunvalvojan esimiehen mukaan asunnon siivoamista ei yleisesti ottaen pidetä sellaisena tärkeänä asiana, jota ei voisi tehdä päämiestä kuulematta.

Maistraatin mukaan edunvalvojan käytettävissä olleen lääkärinlausunnon perusteella ei voitu tehdä sellaista johtopäätöstä, että päämies ei ollut kyennyt holhoustoimilain 43 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla ymmärtämään asuntonsa siivoamisen merkitystä. Maistraatin käsitys kuitenkin on, ettei edunvalvoja ole tätä väittänyt, vaikka hän myöhempään päämiehen tapaamiseen perustuen kirjoittaakin näkemyksiään tämän ymmärryskyvystä.

Asiassa on siten arvioitava, oliko asunnon siivouttaminen ollut sellainen toimenpide, jota oli pidettävä tärkeänä päämiehen kannalta holhoustoimilain 43 §:n 1 momenttia sovellettaessa. 'Siivous' terminä ei juuri kerro toimenpiteen tarkemmasta sisällöstä. Selvää on, että edunvalvojan ei tarvitse tiedustella päämiehensä mielipidettä esimerkiksi tämän kohdalla rutiiniksi muodostuneen viikkosiivoussopimuksen uusimisesta. Asianomaisen päämiehen kohdalla kuitenkin edunvalvojan olisi täytynyt mieltää, että kysymys ei ollut tavanomaisesta toimenpiteestä. Kysymyksessä oli ollut uusi päämies, jonka toiveista, mieltymyksistä ja olosuhteista edunvalvojalla oli ollut vasta hyvin niukasti tietoa. Lääkärinlausunnon ja valokuvien perusteella oli todennäköistä, että siivouksen yhteydessä jouduttaisiin asunnosta

poistamaan runsaasti materiaalia. Kysymyksessä oli päämiehen koti. Lääkärintlausunnossa nimenomaisesti todetaan, että päämies ei ollut halunnut järjestää siivousta kotiinsa.

Kuulemissäännöksen tarkoituksena on korostaa edunvalvojan ja päämiehen yhteistoiminnan merkitystä (HE 146/1998, s. 51). Kysymys on menettelysäännöksestä, jolla pyritään vahvistamaan päämiehen itsemääräämisoikeutta ja turvaamaan tämän oikeutta ihmisarvoiseen elämään. Suoraan lakitekstistä käy ilmi, että asian tärkeyttä arvioidaan päämiehen kannalta. Lisäksi päämiehen kuuleminen on keino edunvalvojalle saada tai yrittää saada tietoa päämiehen toiveista, mieltymyksistä ja olosuhteista suoraan tältä itseltään. Toisaalta edunvalvojan kelpoisuus tehdä päämiestä koskevia ratkaisuja ei ole sidottu päämiehen tahtoon (ks. esim. KKO:2005:2).

Arvioidessaan, oliko asunnon siivouspäätöstä pidettävä päämiehen kannalta tärkeänä, maistraatti on kiinnittänyt huomiota siihen, että koti-irtaimiston on lähtökohtaisesti oletettava olevan sellaista omaisuutta, jolla on päämiehelle erityistä arvoa riippumatta siitä, onko sillä taloudellista arvoa. Maistraatin näkemys on, että edunvalvojalla ei siivouspäätöksen tekohetkellä ole ollut perusteita poiketa tästä lähtökohta-oletuksesta, vaikka päämiehen koti ja sen irtaimisto valokuvien perusteella olivatkin olleet sotkuisia ja siivous sinänsä tarpeen. Edunvalvojan olisi tullut kuulla tai yrittää kuulla päämiestä holhoustoimilain 43 §:n nojalla ennen siivouksen aloittamista voidakseen selvittää tämän toivomuksia koti-irtaimiston suhteen. Jos henkilökohtaisessa tapaamisessa olisi käynyt ilmi, että päämies ei ymmärrä asian merkitystä, olisi edunvalvoja voinut selvittää asiaan liittyviä seikkoja ottamalla yhteyttä tämän läheisiin, joista yhden nimi ja yhteystiedot hänellä oli ollut käytettävissään heti edunvalvonnan alusta.

Päämiehen edun varmistamisesta maistraatti on todennut, että edunvalvoja ei ollut käynyt asunnossa ennen sen siivoamista. Kun edunvalvoja ei ollut yhteydessä päämieheen tai tämän läheisiin ennen siivousta, oli siivoustyön suorittaja ainoa edunvalvojan tietolähde siitä, mitä asunnossa oli ollut.

Maistraatti on pitänyt selvänä, ettei edunvalvoja ole velvollinen henkilökohtaisesti valvomaan ostopalvelujen, kuten siivouksen, suorittamista, ellei siihen poikkeuksellisesti ole erityistä syytä. Edunvalvojan tässä tapauksessa valitsema menettely on kuitenkin jättänyt hänet alttiiksi esitetyille syytöksille. Edellä käsiteltävien kuulemisten tekemättä jättämisen johdosta edunvalvojalla tai siivoustyön suorittajalla ei ollut voinutkaan olla tietoa siitä, millä esineillä mahdollisesti oli erityistä tunnearvoa päämiehelle. Koska edunvalvoja ei ollut itse käynyt asunnolla ennen kuin siivous oli jo tehty, hän oli joutunut luottamaan yksinomaan siivoustyön suorittajan ilmoitukseen siitä, mitä asunnossa oli ollut ja mitä sieltä oli poistettu. Se, että siivoustyössä oli käytetty edunvalvontatoimiston luotettavaksi arvioimaa ja aikaisemmin käyttämää tahoa, puolustaa edunvalvojan menettelyä. Tästä huolimatta maistraatin näkemys on, että edunvalvojan olisi ollut asianmukaista käydä itse asunnolla ennen työn aloitusta.

Lopuksi maistraatti on viitannut oikeusministeriön yhteydessä toimivan yleisen edunvalvonnan kehittämistyöryhmän suosituksiin ”Yhteydenpito, tavoitettavuus ja tiedonsaanti” (14.4.2011) ja ”Päämiehen irtaimen omaisuuden käsittely ja hyvät menettelytavat” (30.3.2011).

3.1

Yleisen edunvalvojan toimimisoikeus ja -velvollisuus esillä olevassa tapauksessa

Totean ensinnäkin, että päämiehen asunnossa oli toimitettu palotarkastuksia, joiden johdosta oli annettu pelastuslain 81 §:n mukaisia määräyksiä palovaaran ehkäisemiseksi ja riittävän tilan turvaamiseksi ensihoitohenkilökunnalle. Pykälän 1 momentin mukaan jos alueen pelastusviranomaisen valvontatehtävää suorittaessaan havaitsee puutteita tässä laissa säädettyjen velvoitteiden toteuttamisessa, pelastusviranomaisen on määrättävä ne korjattaviksi. Kun asunnon omistaja oli ollut edunvalvonnassa, edunvalvojalle oli syntynyt velvollisuus ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin päämiehensä omaisuuden suojelemiseksi.

Edellä todetun lisäksi päämiehestä laaditussa lääkärilausunnossa oli asunnon siivoamista pidetty päämiehen kotiutumisen edellytyksenä.

Holhustoimilain näkökulmasta totean, että täysi-ikäiselle määrätyn edunvalvojan tulee holhustoimilain 42 §:n mukaan huolehtia siitä, että päämiehelle järjestetään sellainen hoito, huolenpito ja kuntoutus, jota on päämiehen huollon tarpeen ja olojen kannalta sekä päämiehen toivomukset huomioon ottaen pidettävä asianmukaisena. Säännös ei perusteluidensa mukaan kuitenkaan velvoita edunvalvojaa varsinaisten huoltotehtävien suorittamiseen, vaan kyse on siitä, että edunvalvoja huolehtii huollon tarpeen tyydyttämisestä esimerkiksi panemalla vireille sosiaali- tai terveydenhuollon alaan kuuluvan toimenpiteen (HE 146/1998 vp, s. 51).

Katson, että asiassa ei ole palotarkastuspöytäkirjojen ja lääkärilausunnon lopputuloksiin nähden aihetta epäillä edunvalvojan lainvastaista menettelyä, velvollisuuden laiminlyöntiä eikä harkintavallan väärinkäyttöä sikäli kuin hän oli yleisen huolenpitovelvollisuutensa ja päämiehen edun toteuttamisvelvoitteensa puitteissa ryhtynyt toimenpiteisiin päämiehensä asumisolojen suhteen.

3.2

Päämiehen irtaimen käsittelyn oikeudelliset lähtökohdat

Päämiehen irtaimen käsittelyä määrättävästä sääntelystä totean, että edunvalvojalla on holhustoimilain 29 §:n 1 momentin mukaan kelpoisuus edustaa päämiestä tämän omaisuutta ja taloudellisia asioita koskevissa oikeustoimissa, jollei tuomioistuimien ole tehtävää antaessaan toisin määrännyt tai jollei toisin ole säädetty. Edunvalvojan on 37 §:n 1 momentin mukaan hoidettava päämiehensä omaisuutta sillä tavoin, että omaisuus ja sen tuotto voidaan käyttää päämiehen hyödyksi ja tyydyttämään hänen henkilökohtaisia tarpeitaan. Tässä tehtävässään edunvalvojan tulee tunnollisesti pitää huolta päämiehen oikeuksista ja edistää hänen parastaan.

Irtaimen käsittelyyn liittyen holhustoimilaissa säädetään myös, millaista omaisuutta päämiehen käyttöön ja vallintaan tulee jättää. Päämiehelle on lain 38 §:n 1 momentin mukaan jätettävä se omaisuus, jota hän tarvitsee henkilökohtaista käyttöönsä varten, ja 39 §:n 1 momentin mukaan edunvalvojan on säilytettävä omaisuus, jota päämies edunvalvonnan kestäessä tai myöhemmin tarvitsee asumista tai elinkeinon harjoittamista varten tai jolla muuten on päämiehelle erityistä arvoa.

3.3

Päämiehen kuuleminen ennen irtainta koskeviin toimiin ryhtymistä

3.3.1

Oikeudellisen arvioinnin lähtökohtia

Holhoustoimilain 43 §:ssä säädetään, että ennen kuin edunvalvoja tekee päätöksen tehtäviinsä kuuluvassa asiassa, hänen on tiedusteltava päämiehensä mielipidettä, jos asiaa on tämän kannalta pidettävä tärkeänä ja kuuleminen voi tapahtua ilman huomattavaa hankaluutta. Kuuleminen ei 2 momentin mukaan kuitenkaan ole tarpeen, jos päämies ei kykene ymmärtämään asian merkitystä.

Kuulemissäännöksen tarkoitus on korostaa edunvalvojan ja päämiehen välisen yhteistoiminnan merkitystä. Yhteistoiminnan tarve on säännöksen perusteluiden mukaan suurin silloin, kun päämiehen oikeutta määrätä varallisuudestaan ei ole lainkaan rajoitettu tai kun rajoitus on määrätty koskemaan ainoastaan tiettyjä oikeustoimia tai määrättyä omaisuutta. Tämä yhteistoimintasäätely koskee hallituksen esityksen mukaan ainoastaan edunvalvojan ja päämiehen keskinäistä suhdetta. Kuulemisvelvollisuuden laiminlyönti ei vaikuta edunvalvojan tekemän oikeustoimen sitovuuteen eikä siihen muutoinkaan liity suoranaista sanktiota. Edunvalvojan kykenevyys yhteistoimintaan päämiehensä kanssa voidaan kuitenkin ottaa huomioon esimerkiksi silloin, kun harkitaan edunvalvojan määräämistä tehtävänsä tai hänen vapauttamistaan siitä (HE 146/1998 vp, s. 51).

Holhoustoimilaissa ei säädetä eikä kuulemissäännöksen perusteluissa enemmälti luetella esimerkkejä asioista, joita voitaisiin yhteydenpidon näkökulmasta pitää päämiehelle tärkeinä. Kyse on siten aina tapauskohtaisesta harkinnasta. Olen aiemmassa ratkaisukäytännössäni tapauskohtaisesti pitänyt päämiehelle tärkeänä asiana ainakin oman kodin myymistä (esim. dnro:t 973/2/10 ja 2709/4/10), irtaimen käsittelyä asuntoa tyhjennettäessä ja/tai myytäessä (esim. dnro:t 3026/4/08 ja 973/2/10), erityistä tarkoitusta varten perustetun pankkitilin lopettamista (dnro 3943/4/11) ja käyttövarojen maksuaikataulun muuttamista (esim. dnro:t 4461/4/12 ja 791/4/13).

Päämiehen irtaimen käsittelyä koskevissa ratkaisuissani olen pitänyt lähtökohtana, että edunvalvojan tulee yhteistoiminnassa päämiehensä kanssa selvittää, mitä tämä haluaa irtaimelleen tehtävän. Tällöin esimerkiksi se, että päämies kysyttäessä ilmoittaa haluavansa ottaa tiettyä omaisuutta mukaansa uuteen asuntoon, ei vielä oikeuta tekemään vastakohtaispäätelmää siitä, että muun omaisuuden voi hävittää päämiehen mielipidettä tältä osin nimenomaisesti tiedustelematta. Aina päämies ei kuitenkaan voi tahtoaan asiassa ilmaista, jolloin edunvalvoja joutuu arvioimaan asian itsenäisesti parhaan harkintansa mukaan. Oikeusasiamies ei sinänsä voi kirjallisessa kantelumenettelyssä ratkaista sitä, kykeneekö päämies ymmärtämään jonkin asian tai sen merkityksen.

Edunvalvoja voi joutua arvioimaan esimerkiksi, onko päämiehen edun mukaista vuokrata varastotilaa – mahdollisesti jopa toiselta paikkakunnalta – sellaisen omaisuuden säilytykseen, jota päämies ei käytännössä enää tarvitse tai jota ei kuntonsa puolesta ole tarkoituksenmukaista tai mahdollista säilyttää. Toisaalta, jos päämiehellä on siihen taloudelliset mahdollisuudet ja hän nimenomaisesti haluaa pitää kaiken irtaimen ja ymmärtää asian merkityksen, estettä kaiken irtaimen säilyttämiselle ei ainakaan holhouslainsäädännön nojalla nähdäkseni sinänsä ole. Eri asia on luonnollisesti, jos irtain on esimerkiksi sillä tavoin pilaantunutta tai muuten laadultaan sellaista, että jokin muu lainsäädäntö asettaa kieltoja, rajoituksia tai ehtoja sen säilyttämiselle.

Edelleen olen ratkaisukäytännössäni painottanut harkinnan huolellisuuden sekä päämiehen ja edunvalvojan yhteistyön merkitystä erityisesti koti-irtaimistoa koskevassa päätöksenteossa, koska kyse on päämiehen kannalta erityisen henkilökohtaisista asioista eikä koti-irtaimiston käsittely edellytä maistraatin lupaa.

3.3.2

Arviointia

Saadun selvityksen mukaan yleinen edunvalvoja ei ollut tiedustellut päämiehensä kantaa asunnon suursiivoukseen, joka oli palotarkastusten johdosta käytännössä merkinnyt myös asunnon osittaista tyhjentämistä siellä olleista tavaroista. Toisaalta edunvalvoja ei ole edes väittänyt, että päämiehen kuulematta jättäminen olisi johtunut päämiehen ymmärryskykyyn liittyvistä syistä tai että kuuleminen ei olisi ollut toteutettavissa ilman huomattavaa hankaluutta. Sen sijaan hän oli käsitykseni mukaan ennemminkin katsonut, ettei kuulemiselle ollut tarvetta toimenpiteen luonteesta johtuvista syistä.

Mielestäni nyt esillä olleessa tapauksessa ei ole ollut kyse tavanomaisen siivoamisen järjestämisestä vaan verrattomasti olennaisemmasta puuttumisesta päämiehen yksityisyyteen, kun siivoaminen oli tosiasiallisesti sisältänyt myös asunnossa olleiden tavaroiden laajamittaista hävittämistä. Siksi katson, että kyse on ollut holhoustoimilain näkökulmasta lain 43 §:n tarkoittamasta päämiehelle tärkeästä asiasta, jossa saman pykälän pääsäännön mukaisesti päämiestä olisi tullut kuulla, koska asiassa ei ole laissa tarkoitettulla tavalla vedottu päämiehen ymmärryskykyyn eikä kuulemisen vaikeuteen liittyviin syihin.

Asiassa on kuulemisveloitteesta ja sen noudattamisesta kuitenkin vielä erotettava se, mikä merkitys päämiehen mielipiteellä mahdollisesti olisi nyt esillä olevassa tapauksessa ollut edunvalvojan toiminnan näkökulmasta. Holhoustoimilaissa ei erikseen säädetä siitä, mikä merkitys päämiehen mielipiteelle tulee antaa arvioitaessa toimiin ryhtymistä, ja oikeuskirjallisuudessa asiaa onkin lähestytty eri tavoin (ks. esim. Ahti Saarenpää: Holhouksesta edunvalvontaan, Pohjois-Suomen tuomarikoulun julkaisuja 1–2/2000, s. 165, Ahti Saarenpää: Henkilö- ja persoonallisuus oikeus, teoksessa Oikeusjärjestys, osa 1, 2009, s. 311, Markku Helin: Edunvalvojan päätösvallan rajoista, Lakimies 6–7/2001, s. 1073, Pertti Välimäki: Holhoustoimen pääpiirteet, 2008, s. 31 ja Ari Heikkinen – Aila Heusala – Soja Mäkelä – Kari Nuotio: Holhoustili, 2003, s. 31). Olen kuitenkin korostanut sitä, että riippumatta siitä, onko päämiehen mielipide ratkaiseva eri toimenpiteitä harkittaessa vai ei, edunvalvoja ei voi jättää tiedustelematta asian ymmärtävän päämiehen mielipidettä tämän kannalta tärkeissä asioissa.

Nyt esillä olevassa tapauksessa velvoite asunnon siivomaiseen oli asetettu pelastusviranomaisen toimenpitein. Tätä taustaa vasten on selvää, ettei päämiehen mahdollisella suursiivouksen vastustamisella olisi sinänsä voinut olla asiassa merkitystä, vaan näissä oloissa edunvalvoja olisi ollut velvollinen ryhtymään toimenpiteisiin asunnon suhteen päämiehensä mielipiteestä riippumatta. Tähän nähden pidän sinänsä ymmärrettävänä sitä, että edunvalvoja ei ollut ottanut asiassa päämieheensä yhteyttä.

Korostan kuitenkin, että holhoustoimilain kuulemis- ja yhteistoimintasäännöksen tarkoitus ei ole vain se, että edunvalvoja saa tietoa päätöksentekonsa tueksi, vaan myös se, että päämies itse vastavuoroisesti saa tietoa hänelle tärkeistä vireillä olevista asioista, vaikkei hän voisikaan suoraan määrätä lopputuloksesta. Joka tapauksessa kuulemisella olisi voitu yrittää saada lisätietoa irtaimesta, jota päämies itse pitää itselleen merkityksellisenä ja tärkeänä.

Johtopäätökseni on siten, että edunvalvoja oli laiminlyönyt holhoustoimilain 43 §:ssä säädetyn kuulemis- ja yhteistoimintavelvoitteensa, koska palotarkastusten johdosta toteutetussa laajamittaisessa suursiivouksessa voidaan katsoa olleen kyse päämiehen näkökulmasta hänelle tärkeästä asiasta eikä päämiestä tästä huolimatta ollut edes yritetty kuulla ennen toimenpiteisiin ryhtymistä. Toimenpiteeni ilmenee kohdassa 4.

3.4

Siivouksen valvonta

Kuten olen edellä kohdassa 3.1 todennut, edunvalvoja ei ole itse ollut velvollinen suorittamaan päämiehensä kodin siivousta, vaan hänellä on ollut oikeus tilata palvelu päämiehen lukuun yksityiseltä palveluntuottajalta. Edunvalvoja oli nyt pyrkinyt varmistamaan päämiehensä edun toteutumisen valitsemalla luotettavana pitämänsä siivoojan ja ohjeistamalla tätä siivoustyön suhteen, minkä lisäksi siivooja oli ottanut asunnolta valokuvia ennen siivoamista.

Edellä mainittuja valokuvia on ollut nähtävänäni. Lisäksi selvityksistä ilmenee, että 37 neliömetrin suuruista asuntoa oli siivottu kahdeksana eri päivänä. Ainakaan näiden tietojen perusteella kyseessä ei siten ole ollut aivan vähäinen toimenpide. Tähän nähden en pidä kohtuullisena lähteä ainakaan siitä, että edunvalvojan olisi herkeämättä tullut olla koko ajan paikalla valvomassa siivoustyön käytännön suorittamista.

Toisaalta pelkkien valokuvien perusteella ei välttämättä ole ollut mahdollista saada kokonaiskuvaa asunnon sisältämistä tavaroista, jolloin edunvalvoja on väistämättä jäänyt pitkälti sen varaan, mitä siivooja on hävitetyistä tavaroista ja niiden luonteesta jälkikäteen ilmoittanut. Kyse on siten pitkälti edunvalvojan ja hänen käyttämänsä yrittäjän välisestä luottamuksesta, jota minulla ei käytettävissäni olleen aineiston perusteella sinänsä ole edellytyksiä riitauttaa tai kyseenalaistaa.

On myös todettava, että vaikka edunvalvoja olisikin käynyt asunnossa ennen siivoustyön aloittamista, yksityiskohtaisen kuvan saaminen kaikista asunnossa olleista tavaroista olisi tavaramäärään ja asunnon yleiseen kuntoon nähden ollut käytännössä hyvin haastava tehtävä. Tällöin jää aiheellisesti kysymään, millaista lisäarvoa paikan päällä käyminen olisi asiaan lopulta konkreettisesti tuonut.

Edellä todetusta huolimatta pidän päämiehen kotiin kohdistuneen toimenpiteen merkitys huomioon ottaen lähtökohtaisesti kuitenkin perusteltuna, että edunvalvoja pyrki tekemään myös omakohtaisia havaintoja kulloisenkin toimenpiteen kohteena olevasta asunnosta ja siellä olevista tavaroista.

Huomiotani on vielä kiinnittänyt se, että yleinen edunvalvoja oli selvityksensä mukaan pyytänyt asunnon siivoojalta selvityksen suursiivouksen yhteydessä tekemistään toimenpiteistä ja hävittämästään irtaimesta vasta sen jälkeen, kun päämiehen läheinen oli ottanut yhteyttä edunvalvontatoimistoon. Siivous oli selvityksen mukaan päättynyt 14.11.2013 ja edunvalvoja oli käynyt asunnolla 25.11.2013. Siivoojan selvitys taas oli saatu 3.12.2013. Epäselväksi siten jää, olisiko tällaista selvitystä omatoimisesti ylipäättään jälkikäteen pyydetty ilman päämiehen läheisen yhteydenottoa. Edelleen huomioni on kiinnittynyt kohdassa 2.3.1 referoidun siivoojan selvityksen sisältöön, joka on osin siinä määrin ylimalkainen, ettei sen perusteella ole saatavissa täysin täsmällistä kokonaiskuvaa asunnosta tyhjennetyistä tavaroista. Mielestäni toimenpiteen dokumentointiin olisi kaiken kaikkiaan ollut perusteltua kiinnittää enemmän huomiota kuin nyt oli tehty.

Toimenpiteeni ilmenee kohdassa 4.

3.5

Yhteydenpito päämiehen läheisiin

Kun edunvalvoja ei edellä kohdassa 3.3.2 jo todetusti ole edes väittänyt, että päämiehen kuuleminen ei olisi ollut tämän ymmärryskyvystä johtuvista syistä mahdollista ennen asunnon siivoukseen ryhtymistä, en katso aiheelliseksi enemmälti ottaa edunvalvojan menettelyssä kantaa siihen, olisiko päämiehen läheiseen tullut olla yhteydessä ennen toimenpiteisiin ryhtymistä. Päämiehen läheisiin yhteyden ottaminen tulee nimittäin aiemman ratkaisukäytäntöni perusteella lähtökohtaisesti ajankohtaiseksi vasta sitten, jos päämies ei ymmärrä hänen kannaltaan tärkeän asian merkitystä. Yleisellä tasolla katsoin kuitenkin aiheelliseksi tuoda asiasta esiin seuraavan.

Holhoustoimilaissa ei erikseen säädetä edunvalvojan yhteydenpidosta päämiehen läheisiin. Laki ei siten velvoita edunvalvojaa ottamaan yhteyttä päämiehen läheisiin, kun hän on aikeissa ryhtyä toimenpiteisiin päämiehensä taloudellisissa asioissa. Toisaalta holhoustoimilain salassapitosääntely osaltaan asettaa rajoituksia sille, missä määrin edunvalvoja voi ylipäättään kertoa päämiehensä asioista ulkopuolisille. Lähiomaisillakaan ei nimittäin tässä suhteessa ole erityistä salassapitosääntelyn syrjäyttävää tiedonsaantioikeutta. Olen aiemmassa ratkaisukäytännössäni kuitenkin katsonut, että edunvalvojen salassapitovelvoite ei estä kaikkea yhteydenpitoa päämiehen omaisiin ottaen huomioon jo sen peruslähtökohdan, että edunvalvonnan tulisi mahdollisimman vähän vaikuttaa päämiehen perhe-elämään ja siihen suojaan, jota se nauttii.

Edelleen olen ratkaisukäytännössäni pitänyt asianmukaisena lähtökohtana, että päämiehen asunnon tyhjentämisen tullessa ajankohtaiseksi edunvalvoja tiedustelee päämieheltään, mitä hän haluaa tavaroilleen tehtävän. Jos päämies ei ymmärrä asian merkitystä, asiaa voidaan mahdollisuuksien mukaan tiedustella päämiehen läheisiltä, joilla ehkä voi olla annettavissa lisävalaisua asiaan. Tällaista olen pitänyt hyvän edunvalvontatavan mukaisena menettelynä.

Asiaa koskevan tarkemman sääntelyn puuttuessa oikeusministeriö on 14.4.2011 antanut asiaa koskevan suosituksen. Siinä todetaan muun muassa, että jos päämies ei itse pysty ottamaan kantaa asiaan eikä ole aikaisemminkaan ilmaissut tahtoaan, edunvalvoja joutuu harkitsemaan yhteydenpidon päämiehen omaisiin ja tietojen antamisen laajuuden itsenäisesti. Lähtökohtana on suosituksen mukaan salassapitovelvollisuus, mutta päämiehen etu voi olla myös se, että läheisten ja omaisten kanssa on toimiva yhteistyö. Omaisilla saattaa olla perheyhteyden ja muiden olosuhteiden vuoksi jo selvä kuva päämiehen taloudellisista asioista, ja niistä keskusteleminen ei tuolloin aiheuta päämiehelle vahinkoa. Edunvalvojalle jää yksittäistapauksessa harkintavaltaa siitä, mitä tietoja hän voi antaa ja millä tarkkuudella päämiehen asioista voi omaisten ja läheisten kanssa keskustella silloin, kun päämies ei pysty asiaa ratkaisemaan. Edelleen suosituksessa todetaan, että edunvalvojan tulee ratkaisua pohtiessaan kunnioittaa päämiehen oikeutta sekä perheyhteyteen että yksityisyyteen ja arvioida, minkälainen menettely vastaa parhaiten päämiehen etua.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdissa 3.3.2 ja 3.4 esittämäni käsitykset yleisen edunvalvojan tietoon.

Lähetän päätökseni tiedoksi myös maistraatille.